

## POVRH TEKSTUALNOG PREDSTAVLJANJA U ETNOMUZIKOLOGIJI: OD EPISTEMOLOGIJE DO ANGAŽMANA I PRAGME

NAILA CERIBAŠIĆ

*Institut za etnologiju i folkloristiku  
Šubićevoa 42, 10000 ZAGREB*

UDK/UDC: 781.7

Izvorni znanstveni rad/Research Paper  
Primljeno/Received: 2. 11. 2015.  
Prihvaćeno/Accepted: 16. 11. 2015.

### *Nacrtak*

Rad povrh tekstualnog predstavljanja u etnomuzikologiji je od naročite važnosti. Uslijed epistemološkog zaokreta, ali i zahtjeva iz šire društvene sfere, etnomuzikologija je izrazitije od drugih disciplina znanosti o glazbi usmjerena iznalaženju adekvatnih načina predstavljanja i primjene svojih istraživanja. Dijalogenost, suradnja, angažman, osnaživanje i srodne odrednice obilježuju današnja promišljanja discipline. Sve one podrazumijevaju iskorak iz tradicionalne akademske sfere, no naglasci su im različiti, ovisno o poziciji istraživača u odnosu na istraživane, društvenom položaju istraživanih te primarnim adresatima predstavljanja i primjene. Lavinu je pokrenula kriza objektivističkog predstavljanja, na što se nadovezalo snažno nastojanje prema primjenljivosti znanja, koje

međutim ne ishodi samo iz etnomuzikološkog humanizma nego i potrebe za održivošću u tržišnim uvjetima. Tako epistemološka pitanja, društveni angažman i tržišna pragma tvore ključne aspekte zaokreta od pisanih glazbenih etnografija kao osnovnih zaključnih rezultata etnomuzikološkog rada prema drukčijim načinima bivanja etnomuzikolozima.

**Ključne riječi: etnomuzikologija, tekstualno predstavljanje, epistemologija, dijaloško istraživanje, primijenjena etnomuzikologija, tržišna pragma**

**Keywords: ethnomusicology, textual representation, epistemology, dialogic research, applied ethnomusicology, market pragmatism**

»Sjajno. Vidiš kad se umjetnost i znanost spoje kakvi su rezultati. Ja to oduvijek nastojim ali... Sreća je što barem ti to donekle prihvaćaš i koristiš. Baš si me razveselila. Uživajmo u uspjehu.« Bio je to odgovor Gorana Kneževića na poruku koju sam mu poslala ranije toga dana: »Čujem da neki SIEF-ovci kažu kako bi bećarac trebao postati himna SIEF-a. Čujem od jedne bivše studentice i da je postao hit na društvenim mrežama.« Riječ je o našem zajedničkom radu na prilagodbi

bećarca u izvedbi »Ethnotina«, ansambla koji Knežević vodi, prigodi otvaranja 12. kongresa SIEF-a (International Society for Ethnology and Folklore), održanog u Zagrebu od 21. do 25. lipnja 2015. Potaknuta Kneževićevim »Bećarcima za Europu« na njemačkom, francuskom i engleskom, nastalima u povodu pristupanja Hrvatske Europskoj uniji, učinilo mi se da bi isti model bilo zgodno prenijeti i na prigodu otvaranja SIEF-a. Organizacijski je odbor podržao ideju, Knežević pristao, ja smislila stihove,<sup>1</sup> a Knežević ih uvijekbao s »Ethnotinama«. Reakcija je sudionika kongresa, kako je već naznačeno, bila veoma pozitivna. Najznakovitija je u kontekstu ovoga članka bila reakcija ugledne američke folkloristinje, koja se potrudila pronaći me kako bi mi rekla, otprilike, da je to bila veoma inteligentna i duhovita kritika koncepta baštine, na kakvu već dulje nije naišla. Dakako, u smišljanje bećaraca prikladnih »utopijama, realnostima i baštinama« iz naslova SIEF-ova kongresa jesam bila upregnula sva svoja znanja, ali mi se procjene po ključu »kritike koncepta baštine« odnosno »spoja znanosti i umjetnosti« ipak čine uvelike pretjeranima. Ili, radije, i opet sam zbunjena ograničenim dosegom užeznanstvenoga rada. Pa ipak, usprkos zbunjenosti ili zazoru, moram zaključiti da su »poruke« iz bećarca, zahvaljujući očito njihovu ostvarenju u mediju usmenoknjiževno-glazbene izvedbe, imale snažniji odjek nego je to uvriježeno slučaj sa znanstvenim tekstovima. Uzalud mi sve puste ispisane stranice analitičkih tekstova, čini se da bi bolje bilo da se posvetim glazbenom stihotvorstvu, mogla bih pomisliti; dakako, ako mi je važno ili pak, možda i više, ako je podupirateljima mojega rada važno pitanje njegova odjeka u javnosti.

Otvaranje SIEF-a odigralo se nakon što sam na poziv uredništva *Arti musices* omislila »etnomuzikološki temat«, odabirući za temu rad koji se odvija povrh tekstualnog predstavljanja u etnomuzikologiji. Takav je rad u etnomuzikologiji od posebne važnosti; odnosno, gledajući iz drukčije perspektive, etnomuzikolozi su pod većim zahtjevom iznalaženja adekvatnih načina predstavljanja i različitih primjena svojih istraživanja nego je to slučaj s drugim kolegama iz znanosti o glazbi. Pridjevi primijenjene (aplikativne), angažirane, akcijske, osnažiteljske, zagovarateljske (odvjetničke), kao i dijaloške, sudioničke (participacijske) i suradničke (kolaborativne) etnomuzikologije obilježuju promišljanja discipline posljednjih godina. Svi oni impliciraju iskorak iz tradicionalne znanstvene ili akademske sfere (tzv. »kule bjelokosne«), no naglasci su im različiti, ovisno o (inicijalnoj) poziciji istraživača u odnosu na istraživane (npr. istraživanje nevlastite kulture, za razliku od istraživanja »kod kuće«), karakteristikama i društvenom položaju istraživane zajednice (npr. marginalizirane skupine), te o ovim ili onim primarnim ciljnim skupinama pozitivnog učinka predstavljanja i primjene (istraživani, pojedini segmenti društva, društvo u cjelini, šira regija, čovječanstvo,

<sup>1</sup> S.I.E.F., welcome to this town, / Zagreb greets you in its summer gown.

Let us tell you — heritage we guard, / bećarac is our ID card.

Heritage is helping us to grow, / it is real, not at all a show.

Our proverb greets guests just for three days, / five we give you 'cause of your folksy face.

naručitelji, znanstvena zajednica). Lavinu je pokrenula kriza objektivističkog, od istraživanih izmaknutog i nad njima izdignutog predstavljanja, na što se nadovezalo i snažno nastojanje prema primjenljivosti znanja, koje međutim, kako ću ovdje pokušati pokazati, ne ishodi samo iz etnomuzikološkog humanizma nego i potrebe za održivošću u uvjetima tržišnih zahtjeva prema humanistici. Drugim riječima, epistemološka pitanja, društveni angažman i tržišna pragma tvore ključne aspekte zaokreta od pisanih glazbenih etnografija kao osnovnih zaključnih rezultata etnomuzikološkog rada prema drukčijim načinima bivanja etnomuzikolozima.

### *Epistemološka pitanja*

Od doba krize predstavljanja<sup>2</sup> u etnografskim disciplinama, počevši od 1980-ih u kulturnoj antropologiji i 1990-ih u etnomuzikologiji, umjesto nekadašnjeg stjecanja znanja i njegova sustavnog tekstualnog predstavljanja, neumitno opterećenog odnosima moći, strukturiranje novog kanona podrazumijeva stjecanje iskustva u trajnom dijalogu s istraživanima i uz stalnu (auto)refleksiju o implikacijama istraživačkog pothvata.<sup>3</sup> U metodološkom smislu, povrh i onkraj klasičnih metoda intervjua i sudioničkog promatranja, novi kanon podrazumijeva dugotrajnu uronjenost u živote istraživanih kroz bezbrojne situacije i najrazličitije tipove interakcije, recipročan odnos davanja i primanja, prijateljstvo, zajedničke aktivnosti i akcije, primjerice glazbeno naukovanje i razmjenu.<sup>4</sup> Glazbene pisane etnografije nastale na takvoj zasadi, to više što je inicijalna razlika među istraživanima i istraživačem veća, mogu biti izrazito autoreferencijalne,<sup>5</sup> autotransformativne, iskušavati mogućnosti dijeljenoga autorstva, tragati za daljnjim alternativnim načinima iskazivanja (npr. putem mrežnih interaktivnih stranica i blogova), sve kako bi se humanije, pravičnije, etičnije i vjerodostojnije nego u klasičnoj etnografiji sazdanom na znanju zahvatilo, shvatilo, predstavilo i dalo glas istraživanima. Na krizu se objektivističkog tekstualnog predstavljanja nadovezuju slabosti tekstualnog predstavljanja u cjelini, tim više imamo li na umu glazbeni suvišak onkraj logocentričnosti i kognicije,<sup>6</sup> a s druge pak strane narasle mogućnosti

<sup>2</sup> Uobičajeno se govori o reprezentaciji i krizi reprezentacije, što je bliže i engleskom terminu *representation*. Sva »predstavljanja« u ovom članku, kao uostalom i u prijevodima sažetaka članaka ispisanih na engleskom, treba shvatiti kao istoznačnicu »reprezentacije«. Što se tiče pridjeva, ondje gdje se koristi, izveden je iz »reprezentacije« jer bi »predstavljajući« ipak sugerirao bitno drukčiji naglasak.

<sup>3</sup> V. posebice Gregory BARZ i Timothy J. COOLEY (ur.): *Shadows in the Field: New Perspectives for Fieldwork in Ethnomusicology*, Oxford University Press, New York — Oxford 1997.

<sup>4</sup> V. npr. John BAILY: Learning to Perform as a Research Technique in Ethnomusicology, *British Journal of Ethnomusicology*, 10 (2001) 2, 85-98.

<sup>5</sup> V. npr. Michelle KISLIUK: *Seize the Dance!: BaAka Musical Life and the Ethnography of Performance*, Oxford University Press, New York 1998.

<sup>6</sup> Usp. npr. Harris BERGER: *Stance: Ideas about Emotion, Style, and Meaning for the Study of Expressive Culture*, Wesleyan University Press, Middletown 2009.

korištenja audiovizualnih medija i Interneta. O tome u ovom svesku raspravlja napose Charlotte Vignau. Članak Suzane Marjanić se pak, između ostaloga, dotiče novih nastojanja k prožimanju etnografskih s umjetničkim izričajima, pri čemu su prvi građa za druge, a ne obrnuto, kako je to inače slučaj. Naime, građa na kojoj je Montažstroj sazdao svoju predstavu može se označiti kao etnografska, vezana uz autorskopravnu zaštitu popularne glazbe, te bi bez problema mogla, primjerice, biti propisana kao »obvezna literatura« za studente etnomuzikologije, zajedno sa znanstvenim tekstovima posvećenima istoj temi.<sup>7</sup> Na drukčiji se način odnos umjetničkog i znanstvenoga bavljenja zrcali u praksi studentskih ansambala posvećenih glazbi koja je ujedno i predmetom istraživanja. Za razliku od prethodnih pristupa, gdje je ideal bimuzikalosti bio prvenstveno u funkciji produblivanja znanstvene analize samoga glazbenog teksta, i to onoga koji bi imao biti tipičan za određenu kulturu, Adriana Helbig ukazuje u ovome svesku kako muziciranje, usporedno s iščitavanjem literature i analizom građe, u studenata razvija intelektualnu znatiželju i kritičku svijest o glazbi i/u kulturi. Premda tek okvirno prijanja uz stilske karakteristike predmetne glazbene tradicije, čini se da mu je to prije prednošću nego manom u razvijanju etnomuzikoloških kapaciteta.

U pokušaju potanijeg skiciranja epistemološkog zaokreta u etnomuzikologiji oslonit ću se na tek jedan istaknuti primjer — rad brazilskog etnomuzikologa Samuela Araújoa, koji je sredinom 2000-ih veliku pozornost izazvao svojim dijaloški zasnovanim istraživanjem. Proturječno je, ističe Araújo, da discipline temeljene na interakciji licem u lice te na znanjima i praksi istraživanih istodobno podrazumijevaju neupitan autoritet akademskog diskurza. Naime, bilo da je riječ o navodnom objektivnom predstavljanju ili pak postmodernoj dekonstrukciji asimetričnih odnosa moći usađenih u takvo predstavljanje, akademski kvalificirani istraživač jest onaj tko stvara i kontrolira znanje i diskurz. Stoga je potrebno razviti novu disciplinarnu praksu u kojoj će znanje ishoditi iz istinski horizontalnoga dijaloga među sudionicima istraživačkog pothvata umjesto iz neokolonijalnog, vertikalnog sustava analize i interpretacije odozgo-nadolje.<sup>8</sup> Među sudionicima su istraživanja jednakopravno i oni koje uvriježeno nazivamo istraživanima i

<sup>7</sup> Napomena koju je ovdje moguće pridodati tiče se razlike među »izvorima« i »literaturom« u znanstvenim radovima. Kao što *A gdje je revolucija, stoko?* može ići uz bok, recimo, članku Valdimara Hafsteina o prijedporima autorskog prava kao isključivo individualno zaštitivog ali uvelike kolektivno generiranog (Valdimar Tr. HAFSTEIN: The Politics of Origins: Collective Creation Revisited, *Journal of American Folklore*, 117/465 (2004), 300-315), tako i neznanstveni tekst može biti mnogo korisniji za stjecanje znanja (uključujući ne samo valjano potkrijepljene podatke nego i poticaj kritičkom razmišljanju i razvoju cjelovitijeg uvida) od temeljno znanstvenoga. U skladu s time, sve je manje znanstvenih radova koji popis korištenih izvora i literature donose zasebno. Moglo bi se reći da je stvar tek u tome što postoje loši znanstveni radovi i odlični neznanstveni, na što ne treba gubiti previše riječi. No nije riječ samo o tome. Radije, riječ je o nestanku klasičnih određenja znanstvenosti uslijed, između ostaloga, upravo i kritike koju je iznjedrio reprezentacijski pomak u etnografskim disciplinama, težeci pročistiti etnografsko pismo od njegovih neznanstvenih naslaga.

<sup>8</sup> Samuel ARAÚJO: From Neutrality to Praxis: The Shifting Politics of Ethnomusicology in the Contemporary World, *Muzikološki zbornik*, 44 (2008) 1, 14.

istraživači; zapravo, idealnotipski govoreći, razlika se među njima dokida. Za razliku od, primjerice, hrvatske tradicije istraživanja bliskoga<sup>9</sup> ili pak višeglasnog uređivanja u članku Charlotte Vignau u ovome broju, gdje akademski obrazovani istraživač — usprkos višestrukoj dijalogičnosti istraživačkoga procesa — u konačnici ipak zadržava kontrolu nad rezultatima odnosno ima »zadnju riječ«, Araújev koncept podrazumijeva da sudionici — dakle i pripadnici istraživane zajednice i akademski istraživači — kontinuirano tijesno surađuju počam već od inicijalnog definiranja predmeta i ciljeva istraživanja, pa preko prikupljanja građe, načina njezine obrade, do kolektivnog autorstva u različitim akademskim i neakademskim kontekstima.<sup>10</sup> Araújo je tek formalno voditelj projekta, dok je u praksi jedan među jednakima, češće nego drugi u ulozi koordinatora, potpomagatelja dijalogičnosti, no nipošto ne i neupitni autoritet. Kako ističe u svojim radovima, upravo se zahvaljujući takvoj konstitutivnoj dijalogičnosti istraživačkog procesa, uključujući dakako ne samo harmonična suglasja nego i sporenja, oštre polemike i pregovaranja, otvaraju epistemološki nova, prethodno neznana istraživačka pitanja, novi načini provedbe istraživanja i novi vidovi diseminacije rezultata. Tako se u suradnji s nevladinom organizacijom mladih u Maréu, sirotinjskoj četvrti Rio de Janeira, što je Araújev najvažniji i najdugovječniji projekt, umjesto prvotno pretpostavljenih različitih vidova glazbenosti kao predmet istraživanja iskristalizirala zvučna svakodnevnica, uključujući napose zvukovlje vezano uz nasilje, trgovinu drogama i nezaposlenost, što su gorući problem te četvrti. Ciljevi istraživanja, jednako tako, sežu znatno povrh pukog predstavljanja rezultata, pogotovo tekstualnog, naime u sferu društvene promjene, a dosadašnji angažman istraživačkog tima usmjeren je prvenstveno na dostupnost prikupljene dokumentacije, osmišljavanje raznovrsnih programa usmjerenih na žitelje Maréa i širu javnost te stvaranje i održavanje politički angažirane karnevalske skupine.<sup>11</sup>

Razvidno je, dakle, da epistemološki zaokret, u ovom slučaju prema dijaloški zasnovanim istraživanjima, potiskuje i autoritet znanstvenika i tekstualna

<sup>9</sup> V. Jasna ČAPO ŽMEGAČ, Valentina GULIN ZRNIĆ i Goran Pavel ŠANTEK (ur.): *Etnologija bliskoga: Poetika i politika suvremenih terenskih istraživanja*, Institut za etnologiju i folkloristiku — Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2006.

<sup>10</sup> Pridjev »akademskoga« (*academic*) bi i u engleskom i u hrvatskom mogao podcrtavati otuđenost istraživača od istraživanih, okoštalošć hijerarhija i sl., za razliku od pridjeva »znanstvenoga« (*scholarly*) koji bi ostao neopterećen takvim implikacijama. No jezični kontekst u kojem Araújo rabi ta dva termina ne upućuju na takav zaključak. On jednostavno češće i radije koristi termin »akademskog«. To znači i da navode iz njegovih radova treba u hrvatskom protegnuti od »akademskog« i na »znanstveno« budući da se potonji termin, jednostavno, u nas češće i radije koristi.

<sup>11</sup> Usp. Samuel ARAÚJO: From Neutrality to Praxis: The Shifting Politics of Ethnomusicology in the Contemporary World, 24-26. Usp. i Samuel ARAÚJO and Members of the Grupo Musicultura: Conflict and Violence as Theoretical Tools in Present-Day Ethnomusicology: Notes on a Dialogical Ethnography of Sound Practices in Rio de Janeiro, *Ethnomusicology*, 50 (2006) 2, 287-313; Samuel ARAÚJO: Ethnomusicologists Researching Towns They Live in: Theoretical and Methodological Queries for a Renewed Discipline, *Muzikologija*, 9 (2009), 33-50.

predstavljajući s (klasičnom) odrednicom znanstvenosti. Premda opravdan i konzistentan, moglo bi se reći da je — gledajući iz perspektive postojećih općih određenja znanstvenosti — zaključni ishod kojemu vodi samoukidanje discipline, odnosno da iziskuje korjenitu reviziju znanstvenosti, gledajući iz perspektive samog epistemološkog zaokreta. Araújo je dakako na strani ovog drugog smjera razvoja, što mu pak, kako ishodi, ne dopušta da relativizira odricanje od autoriteta, premda ukupan njegov rad svjedoči i o vrlinama relativno klasično shvaćene znanstvenosti. Naime, riječ je o tomu da se dio rezultata istraživanja u Maréu ipak odnosi i na objavljivanje klasično strukturiranih članaka u znanstvenim časopisima i sudjelovanja na znanstvenim skupovima, pri čemu je Araújo uglavnom jedinim autorom.<sup>12</sup> Usprkos podrivanju klasičnih akademskih koncepcija, hijerarhija i uzusa djelovanja, dijaloški zasnovana istraživanja očito dakle ipak iziskuju specifična znanja i vještine, koje se ne mogu svesti samo na dijalogičnošću (od strane Araújoa u konkretnome primjeru) potaknuto izgrađivanje sposobnosti refleksije na življenje vlastitoga života (u članova zajednice iz četvrti Maré u ovom konkretnom primjeru) i oblikovanje akcija adekvatnih stečenim uvidima. Araújo ne objašnjava o kojim bi to specifičnim akademskim znanjima i vještinama bila riječ, odnosno zašto je dijalogično istraživanje bez znanstvenika njegova profila, po svojoj prilici, ipak neostvarivo. Koncentrirajući se na vrline horizontalno produciranog znanja, on posve zanemaruje uvriježene vrline znanja produciranoga akademskim kanalima — koje su, kako sam uvjeren, preduvjet za mogućnost izgradnje onih horizontalnih.<sup>13</sup> Treba istaknuti da Araújo u tome nije osamljenim primjerom; čitav niz etnomuzikologa usmjerenih dijaloškim i srodnim istraživanjima postupa slično kao i on. O njihovim akademskim vrlinama (vrlinama stečenima akademskim obrazovanjem i radom u primarno akademskoj sferi, na sveučilištima i u istraživačkim institutima) moguće je zaključivati tek

<sup>12</sup> Od samog početka u projektu sudjeluju i neki Araújovi kolege i studenti sa sveučilišta u Rio de Janeiru, no osim te činjenice Araújo ne donosi dodatne podatke o eventualnim njihovim specifičnim perspektivama i prinosima projektu.

<sup>13</sup> I sama sam višeput radila s ljudima koji su iznimni poznavatelji glazbenih scena u kojima sudjeluju, ne samo kao glazbenici ili organizatori nego i istraživači. Pa ipak, kad je riječ o predočavanju, prenošenju i/ili prevodenju tih znanja, napose u obliku pisanih radova, nedostatak akademskog obrazovanja u polju etnografskih disciplina gotovo se beziznimno pokazao nenadoknadivim. Umijeće prevodenja može se doimati da i nije odveć zahtjevno (npr. višeput sam »samo« temeljito revidirala ili pak iznova ispisala radove autora koji »sve znaju« o temi o kojoj pišu, a ja malo ili ništa, no umijem to o čemu ništa ne znam ispisati u obliku relativno konzistentne, argumentirane i guste naracije, za razliku od njih). S druge strane, može se ustvrditi da je prevodenje u samoj srži etnografskih disciplina, specijalističko znanje i umijeće koje iziskuje ozbiljan studij i koje, sukladno tomu, ne može biti stečeno pukim htijenjem, poticajem na promišljanje i/ili svojevršnim *Schnellkursom* u metodologiju etnografskih istraživanja, kako se to na prvi pogled može doimati. Mogla bih dodati i sljedeću paralelu: za razliku od Araújoa koji autorski potpisuje tekstove ali u njima naglašava horizontalno generirano znanje i zanemaruje vlastitu istaknutu ulogu kako bi izmaknuo hegemonijskoj vertikalnosti, u hrvatskoj je praksi uvriježenije da znanstvenici figuriraju kao urednici, premda bi u nekim primjerima temeljitog uredničkog revidiranja mogli zapravo, u duhu dijaloške etnografije, biti potpisani kao suautori. Moglo bi se reći da je u oba slučaja riječ o dijalogičnosti, ostvarenoj međutim kroz različite aspekte isticanja i prešućivanja.

čitajući između redaka njihove pisane radove, koji pak jedini još, zahvaljujući individualnom autorstvu, naznačuju kako akademski etnomuzikolozi ipak igraju neizostavnu, pa i ključnu ulogu u etnografski zasnovanim dijaloškim i srodnim projektima.

Araújov primjer, dakako, ne iscrpljuje čitavu problematiku epistemološkog pomaka u etnomuzikologiji, nego je ovdje poslužio samo kao ogledni primjer, naročito imajući na umu usredotočenost ovoga članka na rad koji seže povrh tekstualnog predstavljanja. Primjerice, na drukčiji način problematiku interakcije između istraživača i istraživanih, znanstvenog autoriteta i znanstvenih publikacija, isticanja i zanemarivanja otvara — da se i opet poslužim jednim poznatim primjerom — već spomenuta studija Michelle Kisliuk.<sup>14</sup> Ispisana je u autobiografskoj kronološkoj i refleksivnoj formi, čime autorica podcrtava iskustveni i interaktivni karakter etnografskog pothvata i rezultirajuće etnografije, parcijalnost i dispartnost istina i sl. Iznimno joj je važno bilo rastvoriti proces kojim je postupno dolazila do saznanja i interpretacije, pa je stoga posegnula i za različitim načinima tekstualnog predočavanja, uključujući primjerice i vlastiti pjesnički izraz potaknut iskustvima s terena. Svim je tim elementima, kako se isticalo u nizu osvrta na knjigu, stvorila ogledni primjer novog etnografskog pisma u etnomuzikologiji. Jonathan Stock ponudio je međutim i dodatni kut čitanja. Istaknuo je kako mnogi čitatelji neće posegnuti za knjigom da bi doznali kako se autorica osjećala postupno se upućujući u temu nego jer ih zanima glazbeni život BaAka. Sve dok su informacije pouzdane, ne zanimaju nas potankosti procesa kojim je autorica do njih došla; štoviše, radije bismo da nam svojim introspekcijama ne prepriječava put do njih. Slijedom takva čitanja ishodi da se autoričina (auto)refleksija preobražava u samoisticanje, čime fascinantna glazbena i društvena građa ostaje zapravo postrance, nedostatno predstavljena, iako je načelna intencija bila upravo suprotna — da nov način ispisivanja omogući produbljeni uvid u karakter etnografskog pothvata te time vjerodostojnije i humanije predoči ovu zajednicu i njezin glazbeni život.<sup>15</sup> U kontekstu ovoga članka važno je tomu pridodati da se prigovor samoisticanja Araújou nipošto ne može uputiti, i to prvenstveno zato jer njegova nastojanja smjeraju znatno povrh ovakvog ili onakvog tekstualnog predstavljanja — u sferu društvene promjene na dobrobit istraživanih, dok Kisliuk ostaje usredotočena na problematiku unapređivanja tekstualnog predstavljanja.

### *Društveni angažman*

Društveni je angažman središnjom sastavnicom primijenjene etnomuzikologije, koja u današnje doba dominira u međunarodnim etnomuzikološkim

<sup>14</sup> Michelle KISLIUK: *Seize the Dance! BaAka Musical Life and the Ethnography of Performance*.

<sup>15</sup> Usp. Jonathan STOCK: *Seize the Dance! BaAka Musical Life and the Ethnography of Performance*. By Michelle Kisliuk. pp. xiv+ 241; *CDs, Music & Letters*, 81 (2000) 3, 481.

krugovima kao svojevrsni etički imperativ. Skica joj je sljedeća: Budući da je glazba društveno polje, koje dakle i stvara i odražava društvenu stvarnost, moguće ju je — oslanjajući se na znanje stečeno njezinim istraživanjem — upotrijebiti kako bi se utjecalo na društvenu promjenu. Podrazumijevajuće, promjena kojoj se teži je uvijek ona nabolje, kao što je i glazbena društvenost barem relativno — u odnosu na društvenosti u drugim sferama življenja — uglavnom uvijek pozitivna, iako postoji svijest da i ne mora uvijek biti tako.<sup>16</sup> Nekoliko je ozbiljnih izazova takvome programu koje etnomuzikolozi moraju rješavati osmišljavajući i provodeći primijenjene projekte. Ujedno, razmatranje tih izazova tvori okosnicu znanstvenih radova proisteklih iz iskustava primjene. Prvo, kulture, društva i glazbe su relativne, vrijednosti jednih ne mogu se prenijeti na druge, pa su stoga i kvalitete dobrog i lošeg, pozitivnog i negativnog također relativne. Odgovor primijenjene etnomuzikologije na taj prigovor je dvojak. S jedne strane, pozitivno je djelovanje osigurano tijesnom suradnjom s istraživanima. Primjerice, kako je već prethodno naznačeno, Araújo nije nikakav izvanjski autoritet koji bi razlučivao pozitivno od negativnog nego koordinator istraživanja koje u konačnici, zahvaljujući osnaživanju zajednice mladih u Maréu putem njihova angažiranja na (re)konstrukciji vlastite kulture, sjećanja i društvenosti, vodi i daljnjem njihovom (samo)osnaživanju, protuhegemonijskom organiziranju i djelovanju, itd. Srodno tome, no bez Araújove marksističke potke, Sooi Beng Tan, etnomuzikologinja koja je također međunarodno poznata po dijaloškim suradnjama, krajnji cilj definira u terminima održivog razvoja, naime ističe kako je održivost moguća samo ako zajednice o kojima je riječ imaju punu kontrolu nad definiranjem i provedbom primijenjenoetnomuzikoloških projekata.<sup>17</sup> Na daljnji mogući prigovor o reificiranju zajednice, naime o zanemarivanju njezine unutarnje dinamike i razlika, može se uzvratiti kako su projekti tipično maloga opsega (npr. u slučaju Araújova projekta riječ je o samo jednoj nevladinoj organizaciji mladih u Maréu, premda četvrt broji oko 135.000 stanovnika), što opravdava tretiranje zajednice kao relativno homogene. Istodobno, međutim, činjenica skromne uronjenosti u društvenu sredinu ograničava mogući doseg društvene promjene.

S druge strane, pozitivno je djelovanje osigurano oslanjanjem na neupitne vrijednosti ljudskih prava svih onih koji obitavaju na margini političkih, društvenih, ekonomskih i kulturnih tijekova moći — od žena do izbjeglica, od domorodačkih zajednica do seksualnih manjina, od siromašnih do skupina s

<sup>16</sup> Usp. npr. određenja primijenjene etnomuzikologije u dvije vodeće etnomuzikološke organizacije na međunarodnoj razini — Međunarodnom savjetu za tradicijsku glazbu (International Council for Traditional Music, ICTM) i Društvu za etnomuzikologiju (Society for Ethnomusicology, SEM): \*\*\*ICTM Study Group on Applied Ethnomusicology, *ICTM*, <http://www.ictmusic.org/group/applied-ethnomusicology> (pristup 15. 10. 2015); \*\*\*Applied Ethnomusicology Section, *SEM*, [http://www.ethnomusicology.org/?Groups\\_SectionsAE](http://www.ethnomusicology.org/?Groups_SectionsAE) (pristup 15. 10. 2015).

<sup>17</sup> Sooi Beng TAN: Cultural Engagement and Ownership Through Participatory Approaches in Applied Ethnomusicology, u: Svanibor PETTAN i Jeff Todd TITON (ur.): *The Oxford Handbook of Applied Ethnomusicology*, Oxford University Press, Oxford — New York 2015, 109-133.



posebnim potrebama, itd.<sup>18</sup> Premda bi se i ta neupitnost mogla dovesti u pitanje, ponajprije uslijed nalikovanja patronizirajućem, neokolonijalnom, na zapadnim vrijednostima temeljenom pripitomljavanju Drugoga, kao i radi odstupanja od za etnomuzikologiju i srodne discipline konstitutivnoga načela kulturne relativnosti, dotično je priklanjanje univerzalnosti ljudskih prava nauštrb relativnosti kulturnih prava neizbježno. Da nije tako etnomuzikolozi bi, uvažavajući nastojanja ljudi koje istražuju, morali poduprijeti fundamentalističke, rasističke, ksenofobne, mizogine i ine ideje i zajednice okupljene oko dotičnih ideja, što dakako ne čine.<sup>19</sup> Primjerice, osvrćući se u najnovijem važnom, opsežnom i međunarodno vidljivom izdanju posvećenom primijenjenoj etnomuzikologiji na vlastite prinose, Svanibor Pettan, jedan od njezinih pokretača, izdvaja kronološkim slijedom sljedeće: svjesno nastojanje u 1980-ima da proširi skućeni i samodostatni profil ovdašnje etnomuzikologije, orijentirane na istraživanje narodne glazbe u okvirima ondašnje Jugoslavije; rad sa zborom tijekom odsluženja vojnog roka gdje je okupio ročnike iz različitih etničkih zajednica; povezivanje studenata iz Zagreba i Ljubljane s izbjeglicama u doba rata 1990-ih, s ciljem njihova zajedničkog muziciranja, razvijanja suosjećanja i zajedništva, kao i poticanje studenata da obrađuju teme kao što je, primjerice, glazba u različitim lokalnim religijskim zajednicama, što je oponiralo tadašnjim političkim pozivima na unifikaciju; projekt povezivanja i razmjene među bosanskim izbjeglicama u Norveškoj i tamošnjih studenata glazbe, kako bi se unaprijedila međukulturna komunikacija, razumijevanje Norvežana, samosvijest izbjeglica i uvjeti njihova življenja; velik i raznolik broj izdanja (knjige, članci, CD-ROM, film), proaktivnih predavanja i izložaba posvećenih Romima kao uvelike ušutkanim žrtvama rata na Kosovu 1990-ih; rad u savjetodavnom povjerenstvu slovenske smotre djece i mladeži s posebnim potrebama.<sup>20</sup> Svi se ti primjeri prepleću s Pettanovim istraživačkim radom. U suprotnom, kako smatra, ne bi se ni moglo govoriti o primijenjenoj etnomuzikologiji; ona se mora upirati na znanje stečeno istraživanjem. Pa ipak, usprkos utemeljenosti na znanju i visokim etičkim načelima, ostaju sjenke u smislu ranjivosti na kritike da je riječ o zastupanju specifičnog političkog programa, što se lako prelijeva i na ocjenu o neznanstvenosti.<sup>21</sup>

<sup>18</sup> Svanibor Pettan identificira pet tipova zajednica koje su u fokusu etnomuzikoloških istraživanja, napose onih primijenjenih: manjine, dijaspora, etničke skupine, imigranti i izbjeglice — v. Svanibor PETTAN: Applied Ethnomusicology and Empowerment Strategies: Views from Across the Atlantic, *Muzikološki zbornik*, 44 (2008) 1, 85-99.

<sup>19</sup> Mnogobrojni primjeri zlouporaba iz prošlosti razlogom su zazora dijela etnomuzikologa od izravnog angažmana u primjeni. Nikad sa sigurnošću ne možemo predvidjeti rezultate koji će proisteći i iz najboljih zamislivih namjera. No, takav je stav ujedno i prilično lagodan. Osim toga, i najakademskiji rad ima valjda neku svoju recepciju i može biti primijenjen, i to tko zna na koji način.

<sup>20</sup> Svanibor PETTAN: Section 2: Applied Ethnomusicology in the Global Arena, u: Svanibor PETTAN i Jeff Todd TITON (ur.): *The Oxford Handbook of Applied Ethnomusicology*, Oxford University Press, Oxford — New York 2015, 32-34.

<sup>21</sup> Pojedini primijenjeni etnomuzikolozi, Araújo primjerice, izrijekom ističu potrebu za etičko-političkom dimenzijom istraživanja i politiziranim pristupima produkciji znanja (usp. Samuel

S treće strane, teza o glazbenom odražavanju i stvaranju društvene stvarnosti, i to — barem komparativno i pretežno — uvijek s pozitivnim predznakom, makar bila i široko rasprostranjena među etnomuzikolozima, također sadrži ozbiljnih izazova. Slikovito ih, a i precizno dijagnosticira Harris Berger, pitajući kako mi to konkretno utvrđujemo da neko glazbeno iskustvo nešto (i onda što) znači nakon što publika napusti koncertnu dvoranu ili klub, kao i kako konkretno detektiramo mehanizme kojima dotično specifično glazbeno iskustvo može oblikovati druge kontekste i druge aspekte življenja. Pita i koja bi to vrsta gradiva mogla pomoći da se doista odgovori na ovo pitanje te je li ga u praksi moguće prikupiti.<sup>22</sup> Građa prikupljena standardnim metodama razgovora i sudioničkog promatranja (naime, moglo bi se uzvratiti: »pa ljudi mi kažu da glazba djeluje na njih tako i tako« i »utvrdila sam to sudjelujući u glazbenom životu«) ne može izbjeći daljnji ozbiljan prigovor, a taj je da su ne samo istraživači (kako nas je naučio reprezentacijski pomak) nego i oni koje istražujemo također i produkti a ne samo tvorci društvenoga svijeta, kao i da je cjelokupna produkcija znanja (i njihovog, ne samo našeg) povezana sa širim obrascima dominacije i/ili odnosima moći.<sup>23</sup> Vraćamo se time na argument o autoritetu zajednice. Treba se kloniti »etnografskog veta«, kako ga naziva Berger,<sup>24</sup> naime nekritičkog slavljenja koncepata i praksi podređenih skupina, ujedno često i patronizirajućeg, što lako, suprotno načelnoj intenciji, može voditi učvršćivanju postojećih odnosa moći umjesto pozitivnoj društvenoj promjeni.<sup>25</sup> I to, uza sve prethodno navedeno, zove na trajnu refleksiju o tijeku i o učincima primijenjenoetnomuzikoloških projekata.

ARAÚJO: Ethnomusicologists Researching Towns They Live in: Theoretical and Methodological Queries for a Renewed Discipline). No konvencionalno se politizirani pristupi shvaćaju kao pristrani, parcijalni, dvojbeni, neutemeljeni. Možda i zato, umjesto politizacije i iz nje izvedenih termina neki autori radije koriste termin slobodarskog (*libertarian*), napose slobodarske teorije — usp. npr. Klisala HARRISON: Epistemologies of Applied Ethnomusicology, *Ethnomusicology*, 56 (2012) 3, 516-517. Odnos politiziranosti i znanstvenosti, dodala bih, jedno je od velikih pitanja koja iziskuju mnogo podrobniju raspravu nego je do danas slučaj. Dodala bih, također, da je u muzikologiji ono još i mnogo manje problematizirano, premda je itekako relevantno. V. o tomu npr. Philip V. BOHLMAN: Musicology as a Political Act, *The Journal of Musicology*, 11 (1993) 4, 411-436.

<sup>22</sup> Harris M. BERGER: Call and Response: Music, Power, and the Ethnomusicological Study of Politics and Culture — »New Directions for Ethnomusicological Research into the Politics of Music and Culture: Issues, Projects, and Programs«, *Ethnomusicology*, 58 (2014) 2, 318. U cjelini mi je taj kratki Bergerov članak bio poticajan da još podrobnije razmislim o zamkama etnomuzikološke epistemologije i angažmana.

<sup>23</sup> Berger u vezi s time podsjeća na Adornovu oštru kritiku popularne kulture, koju neki odbacuju kao nepopravljivo elitističku, dok je drugi smatraju dragocjenom za rastvaranje privida uzgojenih pod okriljem kapitalizma — usp. *ibid.*, 319.

<sup>24</sup> *Ibid.*, 317.

<sup>25</sup> Ništa manje problematična nije ni druga krajnost — izjedajuća kritika koja, kao takva, zauzima poziciju apsolutnog arbitra, raskrinkavatelja »lažne svijesti«, odričući istraživanima sposobnost (relativno) autonomnog mišljenja i djelovanja (usp. *ibid.*, 317). No, ta se krajnost u primijenjenih etnomuzikologa ne javlja.

U kontekstu ovoga članka važno je istaknuti da takva refleksija upravo i čini znanstveno potvrdiv aspekt primijenjenoetnomuzikološkog rada: primarno istraživanje postaje podlogom za društveni angažman, a ovaj pak građom za znanstvenu obradu i rezultirajuće znanstvene publikacije. Gledajući iz perspektive održavanja znanstvene karijere, tekstualno predstavljanje i nadalje ostaje zaključnim rezultatom istraživačkog procesa. No pritom je riječ o specifičnom procesu kojemu je u središtu primijenjenoznanstveni projekt, koji je pak omeđen dvama ciklusima analitičkog rada — najprije onim usmjerenim na glazbu u istraživanoj zajednici, što će omogućiti valjanu provedbu središnjeg projekta, a zaključno onim koji će iskustva, dvojbe i pouke stečene provedbom projekta pretočiti u formu znanstvene studije.

U ovome broju, polje primijenjene etnomuzikologije u najvećoj je mjeri osvjetljeno člankom Marcie Ostashewski. Okosnica njezina rada počiva na tijesnoj suradnji sa zajednicama i na služenju njihovim htijenjima, pri čemu je, nimalo slučajno, riječ o zajednicama koje su do sada bile izostavljene iz kruga onih konstitutivnih za baštinski krajolik Cape Bretona. Duboko uvažavajući njihove interese, osnovna platforma na kojoj se iskazuju tijek i rezultati istraživanja nisu ovi ili oni tipovi tekstualnih predstavljanja, analiza i interpretacija, nego je riječ o mrežnom portalu koji obuhvaća multimedijalni repozitorij veoma raznolike građe, kao i različite interaktivne sadržaje, što pak iziskuje i pomak od dominantno etnomuzikoloških prema, čini se, znanjima i vještinama iz sfere digitalne humanistike.

Primjena znanja trajnom je suputnicom i hrvatske etnomuzikologije, no naglasci su drukčiji od gore opisanih. U nas se primjena prvenstveno odnosi na stručnu pomoć u očuvanju zavičajne baštine, i to mahom u većinskog naroda, što se kanalizira uglavnom kroz sustav folklornog amaterizma i smotri folklora, u novije doba i baštinske programe, pa tako etnomuzikolozi sudjeluju u povjerenstvima za ocjenu nastupa na smotrama i/ili pak i još izravnije surađuju s folklornim skupinama na odabiru repertoara i oblikovanju izvedaba, produciraju folklorne priredbe, pomažu tzv. jačanje kapaciteta na polju očuvanja nematerijalne kulturne baštine, sudjeluju u povjerenstvima za promicanje tradicijske kulture pri tijelima državne i lokalne uprave, produciraju nosače zvuka, stručni su suradnici radijskih i TV emisija i sl. I danas, a pogotovo u prošlosti, usto su često bili aktivni i kao obrađivači ili skladatelji djela temeljenih na zasadama tradicijske glazbe. Jerko Bezić bio je prvi među najistaknutijim etnomuzikolozima koji je napustio model takve naglašene utilitarnosti etnomuzikološkoga rada, bilo radi očuvanja bilo radi umjetničke preobrazbe tradicijske glazbe. Umjesto toga, nastojao je afirmirati etnomuzikologiju kao zasebnu znanstvenu disciplinu temeljenu na terenskom radu, teoretiziranju, podastiranju bogate građe, analiziranju i pažljivom interpretiranju analitičkih nalaza. Njegova orijentacija k razumijevanju i oprez prema korištenju čini mi se da ostaju poukom i nama koji djelujemo u današnje doba, bez obzira na rastuće pridavanje važnosti primjeni.

Također, povezano s prethodnim, u nas se sporna mjesta primijenjenog rada više prepoznaju na razini strukturnih okvira i rješenja nego s obzirom na odnos prema istraživanima, što je razvidno i iz postojeće literature. Možda i zato jer su domaći etnomuzikolozi mahom orijentirani na istraživanje njima »bliskih« pojedinaца, skupina i zajednica s kojima dijelimo iste zakone, poreze, škole, ministarstva i druge društvene institucije, težnja k sudioničkim, dijaloškim i srodnim istraživačkim postupcima je time donekle već unaprijed upisana, podrazumijevajuća.<sup>26</sup> No nije podrazumijevajuće da će interesi istraživanih, tim više ako je riječ o marginaliziranim zajednicama, biti prepoznati i prigrljeni među nositeljima društvene, kulturne, političke i ekonomske moći, pa ima smisla usmjeriti nastojanja upravo u tom pravcu. Ne želim reći da nema osnove i potencijala u djelovanju koje bi slijedilo, recimo, dijaloški postupak, već radije dodati da bi boljitku istraživanih — osim poticanja i koordiniranja njihova rada kako bi se osnažili i, ako tako odluče, sami nastupili prema nositeljima moći — mogli također pripomoći analiza i angažman usmjeren na društvene i kulturne institucije, recimo gradske uprave, regionalna i nacionalna ministarstva kulture, obrazovanja i sl. Možda za takvo usmjerenje u mnogim zemljama iz ovog ili onog razloga nema baš nikakvih uvjeta. Možda bi takav potez bio patronizirajući. Možda bi bio slabog izgleda za održivošću. Možda takva pomisao ishodi iz domaće tradicije ulančavanja istraživačkih i nacionalnih težnji. A možda je iz ovog ili onog razloga ugodnije ili komotnije nastupati prema istraživanima nego prema moćnicima. O takvom možebitnom razgovaranju s moćnicima (bila riječ o svadi ili suglasju, s ovakvim ili onakvim ishodima) veoma malo možemo doznati iz međunarodne etnomuzikološke literature, što je tim neobičnije imajući na umu rastući broj studija o suradnjama sa zajednicama i radu za njihov boljitak. Doduše, u više se radova prenosi Pettanova podjela primijenjene etnomuzikologije na prilagodbenu, administrativnu, akcijsku i odvjetničku, preuzeta iz kulturne antropologije, no samo se dvije potonje dodatno razrađuju, oprimjeruju i teoretiziraju, dok prilagodbena i administrativna ostaju tek na razini elementarnog opisa. Prilagodbena bi se etnomuzikologija odnosila na olakšavanje društvene interakcije među osobama koje djeluju unutar različitih kulturnih kodova, a administrativna na uporabu etnomuzikoloških znanja za promjene zacrtane od strane onih koji su izvan lokalne kulturne skupine o kojoj je riječ.<sup>27</sup>

<sup>26</sup> Govoreći samo o polju užeznanstvenoga, ne i primijenjenog rada, Valentina Gulin Zrnić argumentira kako je etnologiji bliskoga potrebna autokulturna defamilijarizacija. V. Valentina GULIN ZRNIĆ: Domaće, vlasito i osobno: Autokulturna defamilijarizacija, u: Jasna ČAPO ŽMEGAČ, Valentina GULIN ZRNIĆ i Goran Pavel ŠANTEK (ur.): *Etnologija bliskoga: Poetika i politika suvremenih terenskih istraživanja*, 73-95.

<sup>27</sup> V. Svanibor PETTAN: Applied Ethnomusicology and Empowerment Strategies: View from across the Atlantic, 90. Nešto šire objašnjenje prilagodbene i administrativne antropologije može se pronaći u izvorniku — v. James SPRADLEY i David W. McCURDY (ur.): *Conformity and Conflict: Readings in Cultural Anthropology*, Pearson, Boston et al. 2012, 337-338.

### *Tržišna pragma*

Kategoriju tržišne pragme uvodim kako bih naglasila da društveni angažman — odnosno *težnja* — oko primjenljivosti znanja na dobrobit istraživanih ima svoj izravni pandan u snažnom *zahtjevu* za primjenljivošću humanističkih znanja koji dominira u današnje doba u domaćim i međunarodnim natjecajima, programima, platformama i strategijama za financiranje znanstvenoistraživačkog rada, figurira kao imperativ o smislu humanistike u uvjetima kapitalističkog tržišta. Drugim riječima, jednako u etnomuzikologiji kao i u drugim etnografskim disciplinama, društveni se angažman može, pa i treba promatrati i iz očista zahtjeva — moglo bi se reći »administrativnog zahtjeva«, slijedom Pettanova netom spomenuta krokija administrativne etnomuzikologije. O poveznici težnji i zahtjeva u literaturi i na skupovima malo se govori, možda i stoga jer bi se time mogla narušiti etička čistoća i/ili autentičnost nastojanja za djelovanjem na dobrobit istraživanih.<sup>28</sup> Istodobno, dotični je zahtjev od velike važnosti jer nosi potencijal stvaranja novih radnih mjesta u uvjetima sve manjih potreba za etnografskim znanjima i sve nesigurnijeg položaja takvih stručnjaka u postojećem sustavu kulturnih i znanstvenih institucija, odnosno u uvjetima »prekarnosti«, kako se to naziva posljednjih godina. Već sama ta činjenica opravdava zaokret etnografskih disciplina prema primjeni; čini se naime razumljivim voditi računa o perspektivama mladih i budućih generacija etnografa. Slikovit primjer pružaju reakcije koje je 2011. izazvala teza američkog financijskog eksperta Marka Kantrowitza, koji je neracionalnost u podizanju kredita za visokoškolsko obrazovanje oprimjerio upravo etnomuzikologijom — studij iziskuje podizanje velikog kredita dok su poslovi koje etnomuzikolozi mogu raditi i iz toga vraćati kredit veoma ograničeni; riječ je o radnom mjestu glazbenog knjižničara, koje je slabo plaćeno, te o visokoškolskom obrazovanju novih etnomuzikologa. Stoga diploma iz etnomuzikologije, gledajući iz Kantrowitzeva financijskog rakursa, ishodi kao jedna od najbezzvrjednijih. Internetom posredovane reakcije etnomuzikologa kretale su se oko različitih naglasaka (etnomuzikolozi ne mare za novac, vodi ih ljubav prema glazbi, djeluju i kao glazbenici, itd.), no glavni je protuargument ipak bio u množini poslova koje etnomuzikolozi rade (odnosno,

<sup>28</sup> I Klisala Harrison, jedna od istaknutih primijenjenih etnomuzikologinja mlađe generacije, navodi kako izostaju iscrpniji radovi o »financijskim, političkim i institucionalnim utjecajima na trenutno rastući interes za primijenjeni rad u etnomuzikologiji. Istraživačke fondacije vezane uz vlade i industriju na Zapadu sve više privilegiraju konkretne primjene znanja koje imaju tržišnu vrijednost, često putem neoliberalnih političkih vrijednosti, što pridonosi i utječe i na privilegiranje znanja koje je moguće primijeniti. (...) Način na koji primijenjeni etnomuzikolozi na razini istraživačke potpore vlada i industrije pregovaraju, epistemološki zaokret prema primijenjenom znanju uključuje ne samo perspektive koje sami istraživači mogu kreirati nego i istraživačke perspektive o primijenjenom znanju koje potiču financijeri (i koje mogu biti u sukobu s prethodnima)«. Klisala HARRISON: *Epistemologies of Applied Ethnomusicology*, 512.

mogli bi ili trebali raditi) izvan akademske sfere, u polju primjene svojih akademski stečenih znanja.<sup>29</sup>

Nešto više prostora u literaturi zauzimaju primjeri skladnog prožimanja težnji i zahtjeva, premda su pritom težnje iskazane posve izravno, dok su zahtjevi češće smješteni između redaka. Primjerice, na taj bi se način mogao promatrati odnos između propulzivnosti primijenjenih etnomuzikoloških studija manjina u europskom kontekstu i općih političkih načela Europske unije. Slično tomu, primjerice, samorazumijevanje Međunarodnog savjeta za tradicijsku glazbu kao organizacije koja »djeluje kao spona među narodima i različitim kulturama te time pridonosi miru u svijetu« može se dovesti u izravnu vezu s misijom UNESCO-a, s kojim je Savjet, kako se uostalom ističe na početnoj njegovoj mrežnoj stranici, »u formalnim konzultativnim odnosima«. <sup>30</sup> Ne želim time reći da etnomuzikolozi i drugi etnografi nisu, po svojoj prilici i/ili najčešće, koji korak naprijed u zastupanju i implementaciji slobodarskih ideja u odnosu na za njih relevantne centre političke i ekonomske moći. Poanta je u tome da je poveznica između (slobodarskih) znanstvenih težnji i težnji referentnih centara moći u etnomuzikološkoj literaturi ostala zanemarena, što vjerujem da ne pridonosi dobrobiti discipline i zajednica s kojima surađujemo.

Naposljetku, posve su malobrojni primjeri koji razotkrivaju nužnost kompromisa između težnji i zahtjeva, premda su vjerujem i najbrojniji, da ne spominjem možebitne primjere primata poštivanja zahtjeva nad poštivanjem težnji. Doduše, u tu bi rubriku spadale kritike instrumentalizacije etnomuzikološkog rada u nedemokratskim režimima, napose onima prošlima, o čemu postoji nemala literatura. No ovdje ciljам na nužnost kompromisa u današnje doba i to, napose, u društvima koja su po svom osnovnom profilu demokratska. Naglašavam, riječ je o kompromisu, a ne o, recimo, posredovanju između marginaliziranih zajednica i sustava moći. Posredovanja su, sudeći prema literaturi, uvijek nepokolebljiva u poštivanju težnji, dok bi kompromis podrazumijevao ustupke, razumijevanje za zahtjeve.<sup>31</sup> U cjelini, dakle, sustavno razmatranje tržišne pragme u odnosu na društveni angažman ostaje kao zadaća za neke buduće rasprave, skupove i tekstualna predstavljanja primijenjene etnomuzikologije.

Što se tiče tekstualnih izdanaka u doba tržišne pragme, primat nekadašnjih znanstvenih predstavljanja istraživanih zajednica i glazbi u obliku znanstvenih

<sup>29</sup> V. npr. \*\*\*A Rebuttal Against NPR: Ethnomusicology Edition, *Sociosound*, <https://sociosound.wordpress.com/2011/05/18/a-rebuttle-against-npr-ethnomusicology-edition/> (pristup 15. 10. 2015).

<sup>30</sup> V. \*\*\*International Council for Traditional Music, <http://www.ictmusic.org/> (pristup 15. 10. 2015). Prijevod hotimice nije doslovan već radije slijedi uvriježene hrvatske sintagme »naroda i kultura« te »mira u svijetu«.

<sup>31</sup> Ponešto podrobnije od ovdje naznačenog istog sam se problema dotaknula u nekoliko svojih radova, možda najizravnije u članku iz 2007, gdje sučeljavam individualna shvaćanja o tomu što je »dobro« i »ispravno« s onime što je »moguće« i »izvodljivo« u određenom društveno-političkom kontekstu. V. Naila CERIBAŠIĆ: Musical Faces of Croatian Multiculturalism, *Yearbook for Traditional Music*, 39 (2007), 1-26.

studija sve više nadomještaju mnogovrsni tipovi stručnih ispisivanja o koječemu — od ispisivanja prijedloga znanstvenih projekata, preko ispisivanja samoanaliza, strateških i akcijskih planova i srodnih dokumenata u sustavu znanosti i visokog obrazovanja, do izrade elaborata i ekspertiza za različite naručitelje u kulturi i gospodarstvu. I moj se vlastiti profesionalni život preustrojio u tom smjeru, premda sigurno nisam zagovornicom takva preustroja. Tako što zbog pragme, što zbog vjere da time činim i ponešto dobrog a ispravnoga, ove sam godine daleko najviše vremena (što podrazumijeva, dakako, i ulog svih mojih znanja i vještina) utrošila na evaluacije nominacija, prijedloga i zahtjeva koje je Evaluacijski tim Međuvladinog odbora za očuvanje nematerijalne kulturne baštine pri UNESCO-u (Evaluation Body of the Intergovernmental Committee for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage), kojemu sam članica, dobio u zadatak razmotriti u ovogodišnjem ciklusu.<sup>32</sup> Naredni najopsežniji posao ticao se prinosa dvama prijedlozima znanstvenoistraživačkih projekata na međunarodne fondove, koji naposljetku, u oštroj konkurenciji, nisu prihvaćeni za financiranje. Tek potom, kao treći prema prioritetu, nastaje ovaj članak i tematski blok za *Arti musices*, čemu slijedi čitav niz drugih preuzetih obveza, mahom takvih koje i opet ne uključuju znanstvene publikacije nego nove nizove stručnih ispisivanja.

No da se vratim i početku ovoga članka. »Hit« bećarca za SIEF bio je kratkoga daha, za koji dan stvari su se vratile u normalu, pa shodno tomu nemam pragmatičnog uporišta za razmišljanje o mogućnostima stihotvorske karijere, nego evo nekoliko mjeseci nakon te prigode ispisujem zadnje rečenice ovoga članka, članka koji smjera biti smješten u jednu od postojećih kategorija vrsnoće propisane od strane Nacionalnog vijeća za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj. Pa ipak, usprkos prilijeganju uz postojeće kriterije, dopuštam si zapitati (i sebe i druge) ne otvara li čvor epistemoloških zaokreta i djelovanja u izvanakademske kontekstima potrebu da i prosudba znanstvene vrsnoće zaokrene od postojećih definicija i njihova prepoznavanja (ili neprepoznavanja) u ispisanome tekstu. Srećom, ni za jednu od suradnica pitanje kategorizacije nije bilo od neke posebne važnosti, bilo zato jer su bodovno ionako dovoljno već stekle prethodnim radom ili zato jer je u njihovim domicilnim sredinama sustav znanstvene vrsnoće postavljen drukčije nego u Hrvatskoj.<sup>33</sup> Toliko o pragmi. Ako bi ovdje okupljeni

<sup>32</sup> Zanimljivo je u smislu svjedočanstva o otpuštanju granice između užeznanstvenoga rada i primjene napomenuti da je savjetodavni rad za UNESCO kolege Tvrtka Zebeća i mene prigodom reakreditacijskog postupka za Institut za etnologiju i folkloristiku potkraj 2013. bio istaknut kao jedno od važnih dostignuća Instituta kao znanstvenoistraživačke institucije. Evaluaciju je proveo međunarodni tim znanstvenika, a naručitelj je bila Agencija za znanost i visoko obrazovanje.

<sup>33</sup> Premda, treba reći da se i u radovima sjevernoameričkih etnomuzikologa također mogu pronaći napomene o problemima procjene znanstvenosti kad je riječ o primarno primijenjeno-znanstvenim projektima. Naznačuje ih Marcia Ostashewski u ovome svesku, kao primjerice i Anthony Seeger u svom *keynote* izlaganju na prvom simpoziju Studijske skupine za primijenjenu etnomuzikologiju ICTM-a, održanom u Ljubljani 2008. godine. Nav. prema Klisala HARRISON i Svanibor PETTAN: Introduction, u: Klisala HARRISON, Elizabeth MacKINLAY i Svanibor PETTAN (ur.): *Applied Ethnomusicology: Historical and Contemporary Approaches*, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle 2010, 15.

članci zatitrali i povrh uvriježenog kruga čitatelja *Arti musicesa*, njihovih razmišljanja i aktivnosti, bila bi to više nego dovoljna satisfakcija. Toliko o angažmanu. Pitanje epistemologije ostaje otvorenim.

#### NAVEDENA LITERATURA

- \*\*\* A Rebuttal Against NPR: Ethnomusicology Edition, *Sociosound*, <https://sociosound.wordpress.com/2011/05/18/a-rebuttle-against-npr-ethnomusicology-edition/> (pristup 15. 10. 2015).
- \*\*\* Applied Ethnomusicology Section, *SEM*, [http://www.ethnomusicology.org/?Groups\\_SectionsAE](http://www.ethnomusicology.org/?Groups_SectionsAE) (pristup 15. 10. 2015).
- \*\*\* ICTM Study Group on Applied Ethnomusicology, *ICTM*, <http://www.ictmusic.org/group/applied-ethnomusicology> (pristup 15. 10. 2015).
- \*\*\* International Council for Traditional Music, *ICTM*, <http://www.ictmusic.org/> (pristup 15. 10. 2015).
- ARAÚJO, Samuel, and Members of the Grupo Musicultura: Conflict and Violence as Theoretical Tools in Present-Day Ethnomusicology: Notes on a Dialogical Ethnography of Sound Practices in Rio de Janeiro, *Ethnomusicology*, 50 (2006) 2, 287-313.
- ARAÚJO, Samuel: From Neutrality to Praxis: The Shifting Politics of Ethnomusicology in the Contemporary World, *Muzikološki zbornik*, 44 (2008) 1, 13-30.
- ARAÚJO, Samuel: Ethnomusicologists Researching Towns They Live in: Theoretical and Methodological Queries for a Renewed Discipline, *Muzikologija*, 9 (2009), 33-50.
- BAILY, John: Learning to Perform as a Research Technique in Ethnomusicology, *British Journal of Ethnomusicology*, 10 (2001) 2, 85-98.
- BARZ, Gregory, i Timothy J. COOLEY (ur.): *Shadows in the Field: New Perspectives for Fieldwork in Ethnomusicology*, Oxford University Press, New York — Oxford 1997.
- BERGER, Harris M.: Call and Response: Music, Power, and the Ethnomusicological Study of Politics and Culture — »New Directions for Ethnomusicological Research into the Politics of Music and Culture: Issues, Projects, and Programs«, *Ethnomusicology*, 58 (2014) 2, 315-320.
- BERGER, Harris M.: *Stance: Ideas about Emotion, Style, and Meaning for the Study of Expressive Culture*, Wesleyan University Press, Middletown 2009.
- BOHLMAN, Philip V.: Musicology as a Political Act, *The Journal of Musicology*, 11 (1993) 4, 411-436.
- CERIBAŠIĆ, Naila: Musical Faces of Croatian Multiculturalism, *Yearbook for Traditional Music*, 39 (2007), 1-26.
- ČAPO ŽMEGAČ, Jasna, Valentina GULIN ZRNIĆ i Goran Pavel ŠANTEK (ur.): *Etnologija bliskoga: Poetika i politika suvremenih terenskih istraživanja*, Institut za etnologiju i folkloristiku — Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2006.
- GULIN ZRNIĆ, Valentina: Domaće, vlasito i osobno: Autokulturna defamilijarizacija, u: Jasna ČAPO ŽMEGAČ, Valentina GULIN ZRNIĆ i Goran Pavel ŠANTEK (ur.): *Etnologija bliskoga: Poetika i politika suvremenih terenskih istraživanja*, 73-95.
- HAFSTEIN, Valdimar Tr.: The Politics of Origins: Collective Creation Revisited, *Journal of American Folklore*, 117/465 (2004), 300-315.



- HARRISON, Klisala: Epistemologies of Applied Ethnomusicology, *Ethnomusicology*, 56 (2012) 3, 505-529.
- HARRISON, Klisala, i Svanibor PETTAN: Introduction, u: Klisala HARRISON, Elizabeth MacKINLAY i Svanibor PETTAN (ur.): *Applied Ethnomusicology: Historical and Contemporary Approaches*, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle 2010, 1-20.
- KISLIUK, Michelle: *Seize the Dance!: BaAka Musical Life and the Ethnography of Performance*, Oxford University Press, New York 1998.
- PETTAN, Svanibor: Applied Ethnomusicology and Empowerment Strategies: View from across the Atlantic, *Muzikološki zbornik*, 44 (2008) 1, 85-99.
- PETTAN, Svanibor: Section 2: Applied Ethnomusicology in the Global Arena, u: Svanibor PETTAN i Jeff Todd TITON (ur.): *The Oxford Handbook of Applied Ethnomusicology*, Oxford University Press, Oxford — New York 2015, 29-53.
- SPRADLEY, James, i David W. McCURDY (ur.): *Conformity and Conflict: Readings in Cultural Anthropology*, Pearson, Boston et al. 142012.
- TAN, Sooi Beng: Cultural Engagement and Ownership Through Participatory Approaches in Applied Ethnomusicology, u: Svanibor PETTAN i Jeff Todd TITON (ur.): *The Oxford Handbook of Applied Ethnomusicology*, Oxford University Press, Oxford — New York 2015, 109-133.

### Summary

#### BEYOND TEXTUAL REPRESENTATION IN ETHNOMUSICOLOGY: FROM EPISTEMOLOGY TO ENGAGEMENT AND PRAGMATISM

The work beyond textual representation is of special importance in ethnomusicology. Due to an epistemological turn, along with demands from the broader social sphere, ethnomusicology is oriented more distinctly than other disciplines of music scholarship towards finding adequate ways of representation and application of its research. The art of the discipline's current state is characterized by pondering on the dialogue, collaboration, engagement, empowerment and related notions. All of them imply a move out of the traditional academic sphere; however the emphases are different, depending on the position of the researcher in relation to the researched, the social position of the researched, and the primary addressees of representation and application. The avalanche has started with the crises of objective representation, followed by a strong endeavour towards application of knowledge which, however, does not stem solely from ethnomusicological humanism but also from a need to sustain the profession under market conditions. Thus, epistemological issues, social engagement and market pragmatism make up key aspects of a turn from written music ethnographies as the main concluding results of ethnomusicological work towards other ways of being ethnomusicologists.

